

Ett oförlömligt möte med älgens nässtyng *Cephenemyia ulrichii*

Av Håkan Gustafson

Efter en mycket varm och torr sommar kom det en liten regnskur. Under förmiddagen, när regnet upphörde, torkade vegetationen snabbt. Marken var, trots regnskuren, knaster torr. Vattnet hade i stort sett dunstat helt, utan att komma växterna tillgodo. Det var söndagen den 13 augusti 2006.

Jag var ute på vandring i Åkers bergslag, söder om den sagolika klarvattensjön Östra Magsjön, på väg till ett område som kallas Kalkbergsslätten. På kartan finns flera spännande gruvområden och kalkbrott markerade. Syftet med vandringen var att studera floran, att rekognosera kalkpräglade områden inför kommande somrar.

I de mineralrika områdena norr om Östra Magsjön är exempelvis purpurknipprot och tibast allmänt förekommande. Där finns också den välkända Stampmossen med sin rika flora. Bara några kilometer öster om sjön finns ytterligare en välkänd floralokal, - Kalkbro. – Min förhoppning var att i det mera svårtillgängliga området söder om sjön hitta ytterligare intressanta lokaler med kalkgynnad flora.

Vandringen gick några kilometer genom ordinära tall- och granskogar. Sörmlandsleden passade bra att följa en bit förbi Finnsjön innan det var dags att ta av norrut. I en barrskogsslutning växte blåsippa, sårläka och tibast. Jag var alltså framme i kalkområdet och började genast notera alla intressanta växter i mitt lilla anteckningsblock.

Fig 1

● Fyndplats
älgens nässtyng
Cephenemyia ulrichii
Kalkbergsslätten vid
Östra Magsjön, Åker sn,
Strängnäs kommun
2006-08-13.
Karta: Länskartor

I fjärran hörde jag ett dovt surrande, eller kanske snarare ett brummande. Ljudet tilltog i styrka och en stor lurvig insekt visade ett tydligt intresse för mina blå träningsoverallbyxor. Den lurviga insekten såg ut som en humla men betedde sig mycket märkligt. Med brummande vingar flög den sakta omkring mig och ett antal gånger liksom attackerade den mina byxor.

Plötsligt flög den upp och satte sig på min blå blyertspenna. Då stod det klart. Detta är en fluga, dock ingen broms, kanske en blomfluga som söker sig till blå blommor. Jag gjorde ett tafatt, eller kanske snarare ett räddhåget, försök att ta det stora djuret. Blomflugor är ofarliga att greppa med handen och det var definitivt ingen gaddstekel. Men detta djur var så respektingivande att jag tvekade. Sakta flög den stora flugan iväg och jag grämde mig över att inte få klarhet i vad det var för art.

Efter en halv minut hördes brummandet igen. Nu ställde sig den lurviga helt stilla i luften och hovrade mitt framför mig. Flugan verkade lika fokuserad på mig som jag var på den. Vi stirrade rakt in i varandras ögon. – Nu eller aldrig, tänkte jag. – Ett snabbt grepp i luften med högerhanden och där var den! Märkligt nog var den stora besten nästan helt stilla i min slutna näve. Det var inga problem att tömma den medhavda plastburken på kex, peta in flugan däri och snabbt stänga locket.

Väl hemma vid skrivbordet och Internet hittade jag en bild på en blomfluga av släktet *Merodon*. Det mesta stämde men inte ögonen som är betydligt mindre och sitter mycket mera brett isär på "mitt" djur. Vid telefonkonsultation med Ingemar Struwe avvisade han å det bestämdaste blomflugeteorin. Han pekade på beteendet och vingljudet och hävdade att det är älgens nässtyg *Cephenemyia ulrichii* som jag konfronterats med.

Fig 2
Älgens nässtyg *Cephenemyia ulrichii*

Fig 3
Älgens nässtyg *Cephenemyia ulrichii*

Vid besök hemma hos Ingemar Struwe visade det sig mycket riktigt att det var älgens nässtyg som attackerade mig. Med hjälp av Andersson (1988) kom vi fram till endera *C ulrichii* eller *C trompe* (renens nässtyg). Det fångade djuret har tydliga ljusa hår på basen av de bakre låren, vilket pekar på *C trompe*. Den starka förmärkningen kring vingarnas främre tvärribba fick dock avgöra – *C ulrichii*. Eftersom Viklund m fl (2003) anger att *C ulrichii* bara har "nästan helt svarthåriga lår" och att bakkroppsspetsen är vit stärks vår bestämning.

Älgens nässtyg är relativt nyligen upptäckt i Sverige. Det fullbildade djuret ser ut som en humla och är ca 17 mm långt. Honan sprutar ut larver (inte ägg) på älgens överläpp. Via munnen vandrar larverna upp i näshålan där de utvecklas. Under våren och försommaren, när larverna är ca 4 cm långa, nyser älgan ut dem. Flugan förpuppar sig i marken. I Viklund m fl (2003) finns mera att läsa om flugans biologi samt dess utbredning.

Jag sitter nu här och betraktar det stora lurviga djuret som även på nål är mäktat respektingivande.

- *Var det min överläpp och näsa Du var ute efter?*
- *Men tji fick Du! Jag lurade dig allt! Du var inte adapterad till att möta en snabb människohand.*

En rysning far genom min kropp när jag känner en kittling i näsan. . . . – Vem var det som lurade vem? . . .

Tack

Tack Ingemar Struwe för bestämningshjälpen.

Litteratur

Andersson, H., 1988. De svenska styngen. – Entomologisk Tidskrift, Volym109: Sid 31-41.

Viklund, B., Hellqvist, S., Bartsch, H., 2003.

Älgens nässtyg på spridning i Sverige?

– Natur i Norr, Årgång 22, häfte 1, Sid 51-54.

Internet: <http://www.emg.umu.se/biginst/andersn/ulrichi.pdf>

Karta

Länskartor, Geografisk information från Sveriges Länsstyrelser i samverkan.

Internet: <http://www.gis.lst.se/lanskartor/>